

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 30

Рівне – 2018

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 30. – Рівне: РДГУ, 2018. – 241 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Жилюк Сергій - доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт - доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 10 від 30 листопада 2018 р.*

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

«православие-самодержавие-народность» – «народности», которая в их понимании отождествлялась только с русскими. [4, с. 40]. В Беларуси правоконсервативные организации по влиянию на политическую жизнь не уступали социалистическому и либеральному течениям. А по количественным и численным показателям, по подсчетам исследователя Бондаренко К. М., даже «превосходили политических противников и своих собратьев в центральных регионах Российской империи» [5, с. 32]. Но к октябрю 1917 г. стал очевиден организационный и идейный кризис консервативных партий в Беларуси, что, в конечном итоге, привело к их уходу с арены политической борьбы.

Выводы:

1. В Российской империи начала XX в. наблюдается многочисленность политических партий и организаций (насчитывалось более 280) и малочисленность их состава (в 1906-1907 гг. общее количество членов политических партий составляет примерно 0,5%, а после победы Февральской революции возрастает примерно до 1,2-1,5% от общей численности населения страны);

2. Организационный кризис, который переживает почти все партии, а многим из них его так и не удается преодолеть;

3. Творцом белорусских политических партий является интеллигенция;

4. Становление и развитие белорусских политических партий стало результатом, с одной стороны, организационного закрепления политической борьбы, но, с другой, реакцией на «официально-разрешенный» процесс, продиктованный Манифестом Николая II.

5. Причины краха политических партий и установление однопартийной системы БССР вытекают из особенностей исторического и социокультурного развития, отсутствия глубоких демократических традиций, развитого гражданского общества и сложившейся системы демократических политических институтов. В силу этих и других факторов политические партии не имели прочной социальной базы, образно говоря, «висели в воздухе», не стали понятным и принятым массовым сознанием фактором политической жизни.

6. В 1920-е гг. политические партии в БССР полностью прекращают свое существование. Попытки реформационных преобразований (НЭП), инициированные В. И. Лениным, вскоре после его кончины сворачиваются. Большевицкая партия устанавливает абсолютный, безальтернативный контроль над страной и превращается в партию-государство. Установление однопартийной системы отразило всю «безысходность жизни», стало следствием «взбесившейся власти народа в эпоху его глубоких бедствий, произвола и анархии в стране» [6, с. 21].

Список використаних джерел

1. Vysochajshij Manifest 17 oktyabrya 1905 goda i ego znachenie dlya russkogo naroda. – Vil'na : Tipografiya shtaba Vilenskogo voennogo okruga, 1906. – 15 s.
2. Gorodnichenko, A. N. Istoriya obshchestvennyh dvizhenij i politicheskikh partij / A. N. Gorodnichenko, M. M. Mezencev. – Minsk : VA RB, 2017. – 85 s.
3. Lavrinovich, D. S. Deyatel'nost' obshcherossijskikh liberal'nyh partij na territorii Belarusi (1905–1918 gg.) : monografiya / D. S. Lavrinovich. – Mogilev : MGU im. A. A. Kuleshova, 2015. – 328 s.
4. Ivakin G. A. Chernosotenstvo v politicheskoy sisteme Rossijskoj imperii nachala XX veka // Avtoref. diss. d-ra ist. nauk. – M. – 2014. – 45 s.
5. Bondarenko K. M. Obshcherossijskie pravomonarhicheskie partii na territorii Belarusi (1905-fevral' 1917 gg.) // Avtoref. diss. d-ra ist. nauk. – Minsk, 2015. – 42 s.
6. Bozhanov, V. A. Voskhozhdenie k absolyutnoj vlasti: Bol'sheviki i sovetskoe gosudarstvo v 20-e gg. / V. A. Bozhanov. – Minsk: Tesej, 2004. – 272 s.

УДК 94(437.6)

Інна Мартинчук

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

Характерні риси співпраці політичних суб'єктів в Національній Раді Словацької Республіки в 1998-2004 рр. Основні кроки парламенту на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Ключові слова: парламент, коаліція, опозиція, прийняття єврозаконів.

Characteristic features of cooperation between political actors in the National Council of the Slovak Republic in 1998-2004. Parliament's main steps towards Euro-Atlantic integration.

Key words: parliament, coalition, opposition, adoption of European laws.

The urgency of the research problem is due to the fact that the period 1998–2004 had qualitatively different characteristics in fulfilling the integration tasks that were facing Slovakia, compared with the previous 1993–1998. As a result of the 1998 election, a broad coalition of democratic forces came to power and concrete steps began in the declared direction of foreign policy. All internal political development of the SR is currently aimed at fulfilling the conditions for joining the EU and NATO, and in 2004 it was the result of this development of the state - the SR became a full member of NATO and the EU. Only the efforts of the Slovak political elite, under active public control, led the country to pan-European structures.

The purpose of this article is to investigate the policy of the National Council of the Slovak Republic (NC SR) in the context of Euro-Atlantic integration.

The methods on the basis of which the research was conducted are historical and comparative-analytical.

In the Slovak Republic, parliamentary elections in 1998 were fatal. There was a question of the success of the country's integration efforts. Analyzing the activities of the CP SR in 1998–2004, it can be concluded that the political forces that entered the parliament after the 1998 elections made every effort to ensure that the SR did not completely disappear from pan-European integration. The relations between the coalition and opposition forces in the parliament during this election period did not have the nature of close cooperation, but this had no direct negative consequences for the Euro-Atlantic course of Slovakia. Coalition forces did not try to limit the control functions of the opposition, its representatives were offered the right seats in the committees and other bodies of power. The nature of the relationship between the constituent components of the parliament has changed for the better since the 2002 elections, and this signaled a greater consensus of society and political forces in addressing the pressing challenges that emerged in the process of the entry of the SR into the EU and NATO.

Актуальність проблеми дослідження пояснюється тим, що період 1998–2004 рр. мав якісно відмінні характеристики у виконанні інтеграційних завдань, які стояли перед Словаччиною, у порівнянні з попередніми 1993–1998 рр. Внаслідок виборів 1998 р. до влади прийшла широка коаліція демократичних сил та розпочалися конкретні кроки у декларованому напрямку зовнішньої політики. Весь внутрішньополітичний розвиток СР в цей час спрямований на виконання умов вступу до ЄС та НАТО, а 2004 р. став підсумковим у цій сфері розвитку держави – СР стала повноправним членом НАТО та ЄС. Лише зусилля словацької політичної еліти, за активного громадського контролю, привели країну до загальноєвропейських структур.

Основними джерелами для написання даного дослідження слугували періодичні видання: «Зеркало недели», «Независимая газета», SME, Mezinárodní vztahu за період 1998–2004 рр..

Головні проблеми внутрішньої політики СР розглядають словацькі політологи Г.Месежніков, М. Коллар, М.Бутора в серії видань про Словаччину, які виходять у формі річників – Slovensko. Súhrná správa o stave spoločnosti [22, 23]. В статті використані матеріали книги В.Криви «Політичні орієнтації Словаччини – партійні профілі», автор якої аналізує головні партійні суб'єкти політичної сцени Словаччини та їх програми [12]. Основні зовнішньополітичні завдання кожної партії можна знайти у збірнику «Парламентські вибори 2002» [17]. Поступ СР на шляху до євроатлантичних структур характеризують щорічні збірники з питань зовнішньої політики [14, 26].

Об'єктом статті можна визначити діяльність політичних еліт держави у парламенті в напрямку виконання інтеграційних завдань.

Метою даної статті є дослідити політику Національної Ради Словацької Республіки (НР СР) у контексті євроатлантичної інтеграції.

Завданнями роботи є визначити основні напрямки політики НР СР, охарактеризувати її значення для внутрішнього розвитку країни та наслідки на міжнародній арені.

Методами, на основі яких проводилося дослідження, є історичний та порівняльно-аналітичний.

Діяльність урядової коаліції Рух за демократичну Словаччину (РЗДС) – Словацька національна партія (СНП) – Товариство робітників Словаччини (ТРС) в 1994–1998 рр. викликала надзвичайно негативну реакцію і активізацію ряду громадських товариств. Авторитарно діючому уряду не вдалося зменшити потенціал суспільної активності. Опозиція, позбавлена можливості брати участь у творенні політики держави, змушена була шукати шляхи подолання розпорошеності. В 1997 р. була створена Словацька демократична коаліція (СДК). Відбулась основна зміна конфігурації партійної системи. На місце одного домінуючого суб'єкта, який переміг парламентські перегони в 1992 та 1994 рр. з великою перевагою, та кількох середніх і малих партій прийшла така партійна система, в рамках якої одна проти одної стали дві великі політичні сили, рівноцінні з погляду виборчої підтримки. СДК об'єднала п'ять опозиційних демократичних партій. В опитуваннях суспільної думки вона мала 5–10% перевагу над РЗДС. Весною 1998 р. виникла Партія громадського порозуміння (ППП), яка відібрала частину електорату СДК. Рівень підтримки РЗДС та СДК став майже однаковий. Але загалом співвідношення сил між урядовими і опозиційними партіями все ж зосталося на користь опозиційних сил.

Вибори 1998 р. до парламенту не були звичайною демократичною процедурою, значення якої вичерпалося б тільки зміною уряду. Уряд В.Мечіара зробив з них подію, яка мала вирішити доленосні питання країни – про характер і вид політичного режиму і його зовнішньополітичний напрям.

На виборах 1998 р. перемогу здобула демократична коаліція партій – Словацька демократична коаліція – Партія лівих демократів – Партія угорської коаліції – Партія громадського порозуміння, уряд сформував М. Дзурінда. Опозиційними суб'єктами стали РЗДС і СНП. Хоча РЗДС та СНП не втратили підтримку свого електорату – їх підтримало 1 211 945 громадян, нові урядові партії підтримало 1 952 970 виборців.

Коаліція мала в парламенті більшість і могла змінити основи взаємовідносин в державі. Соціологи тоді казали, що після чотирьох років прем'єрства В.Мечіара в суспільстві перший раз більше оптимізму ніж песимізму. Але тоді ж деякі з аналітиків вказували на зворотній бік цього оптимізму: «Високі надії більшої частини населення для нового уряду є величезним капіталом довіри. Але інша сторона вказує на глибоку завтрашню фрустрацію, яка може супроводжувати невиконання сьогоднішніх сподівань [4, с. 81]».

В 1999-2000 рр. в складі окремих депутатських фракцій ніяких значних персональних змін не відбулося. В листопаді 2000 р. в парламенті працювало 3 незалежні депутати (колишні члени Партії лівих демократів (ПЛД), ПГП, СНП).

Ефективність діяльності нової парламентської більшості підтвердило схвалення конституційного закону про вибори президента в 1999 р., прийняття бюджету на 1999 та 2000 рр.

В січні 1999 р. НР СР схвалила конституційний закон про вибори президента. Закон встановив прямі вибори глави держави і впорядкував деякі президентські повноваження. Президент втратив право законодавчої ініціативи, до законодавчого процесу глава держави включений через підпис прийнятих НР СР законів. Він володіє правом тимчасового вето і може повернути закон на повторне обговорення до НР, за 15 днів від дня отримання прийнятого закону. Парламент може схвалити цей закон знову більшістю голосів всіх депутатів (а не лише присутніх).

Кожного року глава держави подає в НР звіт про стан СР і про важливі політичні питання. Цей звіт має значний вплив на взаємовідносини президента з НР та іншими державними установами. За виняткових умов (коли президент ще не обраний, коли його повноваження закінчилися, але ще не був обраний інший, коли був обраний, але ще не склав присягу, або коли не може виконувати свої функції через поважні причини) деякі повноваження передаються главі НР та уряду.

Одною з ключових подій даного періоду було вироблення проекту конституції СР. Проект конституції був схвалений в першому читанні в червні 2000 р. У вересні 2000 р. було вирішено перенести його подальше обговорення на період після референдуму про дострокові вибори, який був призначений президентом Р. Шустером на 11 листопада 2000 р. Головною причиною відкладення була невпевненість, що проект підтримають необхідних 3/5 депутатів. Партія угорської коаліції обіцяла підтримати проект після виконання деяких вимог пов'язаних з правами нацменшин. Йшлося про Європейську хартію регіональних або мов нацменшин, факультет для угорських педагогів і передачу землі невідомих власників. На початку 2001 р. коаліційним партіям вдалося досягти згоди та розпочати обговорення, яке було рекордно довгим – 2 тижні, було 113 виступів і прийнято 1411 фактичних зауважень. Для порівняння треба сказати, що схваленню Конституції СР у вересні 1992 р. передувало декілька годинне обговорення, яке мало декларативно-політичний характер. 23 лютого 2001 р. в заключному голосуванні за схвалення Конституції СР голосувало 90 депутатів з 148 присутніх. 57 голосувало проти та 1 утримався [22, с. 24].

В червні 2001 р. НР СР схвалила Європейську хартію регіональних або мов нацменшин. Проти ухвалення виступили депутати РЗДС та СНП. Їх виступи звучали в дусі критики політики уряду стосовно нацменшин, яка робить становище угорської меншини вигіднішим ніж словацької більшості та інших нацменшин. Опозиція звинуватила депутатів Угорської коаліції в сепаратизмі, в бажанні проголосити автономію південної Словаччини.

Згода між урядовою коаліцією і частиною опозиції проявилась при голосуванні двох основних документів, що стосувалися зовнішньої безпеки держави. В кінці березня 2001 р. була схвалена Стратегія безпеки СР, запропонована для обговорення урядом. За документ, який дефініціював членство СР в НАТО і ЄС як життєвий інтерес держави, проголосували депутати урядової коаліції та РЗДС, проти виступила СНП. В кінці травня 2001 р. НР схвалила Оборону стратегію СР, яка впливала з Стратегії безпеки. В кінці жовтня 2001 р. НР схвалила Воєнну стратегію СР, за яку проголосували урядові партії та РЗДС.

Кінець 2001р. – початок 2002 р. характеризувався все більшою фрагментацією парламенту, виділилися нові депутатські фракції. Але в кінцевому результаті це не призвело до зміни в кількості коаліційних та опозиційних депутатів. До кінця другого виборчого періоду коаліція зберегла в парламенті, потрібну для прийняття законодавчих актів, більшість.

Характерним для цього періоду було збільшення законодавчих актів, які президент Р. Шустер повернув на повторне обговорення. В квітні після дворазового повернення був таки схвалений Закон про судову раду, а в червні була створена Судова рада, яка стала найвищим органом управління в судочинстві. На початку грудня був схвалений Закон про громадського захисника з прав людини (омбудсмена). Прийняття цього закону вимагала нова конституція та було однією з умов вступу в ЄС. В грудні 2001 р. парламент прийняв особливий закон, який вирішував питання видання постанов уряду, що збільшило готовність СР до членства в ЄС.

На початку 2002 р. НР СР схвалила ряд правових норм, які сприяли стабільності системи інститутів влади, модернізації системи юстиції і дотримання права. До них, насамперед, належав проект закону про організацію Конституційного суду (КС) (лютий 2002 р.), прийняття якого вимагала конституція. Закон розширив компетенцію КС. Велике значення мало прийняття Громадянського судового порядку, Громадянського кодексу і Кримінального закону, з якого було вилучено дві статті, які КС визначив як невідповідні конституції. В квітні було схвалено конституційний закон про безпеку держави під час війни, воєнного та надзвичайного стану, який визначав обсяг можливого обмеження основних прав під час війни.

В травні 2002 р. НР СР схвалила три реформаційні військові закони – Закон про військову повинність, Закон про збройні сили та Закон про оборону. Всі згадані норми, які відповідали подібним правовим нормам держав-членів НАТО, істотно поліпшили позиції СР в рамках готовності до вступу в альянс. В липні 2002 р. парламент схвалив Закон про військову службу і про грошове забезпечення військових як дальший крок до професіоналізації збройних сил СР, у відповідності до концепції реформи армії СР, викладеної в документі «Збройні сили СР – модель 2010 р.».

В тому ж 2002 р. НР СР займалася двома питаннями декларативного характеру, які стосувалися позиції СР стосовно міжнародних суб'єктів. В січні 2002 р. НР СР схвалила декларацію про суверенітет держав членів ЄС і асоційованих членів ЄС в культурно-етичних питаннях. В лютому 2002 р. НР СР схвалила Заяву до угорського крайового закону. Заява висловлювала «побоювання з можливого порушення стабільності в Центральній Європі» і незгоду з «застосуванням дії прийнятого закону на території СР». НР СР в заяві вимагала в угорського парламенту, щоб «привів цей закон у відповідність з основними засадами міжнародного права та європейськими стандартами охорони національних меншин» [23, с. 26].

Для періоду 1998-1999 рр. характерні конфліктні відносини між урядовою коаліцією та опозицією. На деяких засіданнях опозиція застосовувала метод обструкції парламентських засідань. Часте звернення до дезорганізації роботи парламенту привело до зниження в 1999 р. його ефективної законодавчої діяльності. Урядова коаліція, бажаючи перебороти наслідки обструкційних кроків опозиції, звернулася до законодавчого прийняття процедури обговорення проектів законів, що викликало незадоволення з боку опозиції. Було підвищено дисципліну депутатських фракцій урядових партій.

Тривалий час опозиційні партії відмовлялися брати участь в керуванні парламентськими комітетами. Пропозиція урядової коаліції виходила з принципу пропорційності участі опозиції в роботі комітетів. Опозиційний РЗДС подавав заяви, які урядова коаліція вважала невідповідними і не приймала їх. Йшлося про заяву зайняти посаду голови або двох заступників голови парламенту, голови конституційного комітету, комітету з питань зовнішніх відносин, комітетів оборони і безпеки, фінансів, бюджету і валюти, до цих заяв додалися і заяви про зайняття посад в системі виконавчої влади і в наглядових радах стратегічних підприємств (в цьому випадку йшлося вже на кінець про функції, які б взагалі не мали б займатися опозицією на основі політичної приналежності). Пропозиція урядових партій щодо впорядкування відносин в парламенті тривала до вересня 2000 р. В 2001 р. опозиційні партії не змінили своєї позиції стосовно парламентських комітетів. В березні 2001 р. коаліційні партії заявили, що дивлячись на те, що дана пропозиція не прийнята, то крісла керівників парламентських комітетів залишаться вільними до кінця виборчого періоду.

При виборах нових членів Спеціального контрольного органу за діяльністю Словацької інформаційної служби був дотриманий принцип пропорційного представництва, який забезпечив участь представникам опозиційних партій.

На відміну від попереднього виборчого періоду, урядова більшість не робила в 1999–2000 рр. ніяких перешкод для участі опозиційних депутатів у виконанні контрольної функції. Представники виконавчої влади виконували законні норми, що стосувалися контролю їх діяльності законодавчим органом і не створювали перешкод для отримання інформації, яка стосувалася їх діяльності. Проблему все ж зі сторони уряду спричиняло невиконання термінів передання пропозицій законів до НР, визначених законодавчим планом, що перешкоджало законодавчому провадженню при схваленні правових норм.

Досить характерним для цього періоду було значне зниження дисципліни депутатів, яке проявилось у відсутності значної частини депутатів в сесійній залі і незлагодженості парламенту, що досить часто

робило неможливим прийняття обговорених норм. Опозиція досить часто використовувала факт, що в сесійній залі не налічувалось 76 депутатів урядової коаліції.

Депутати опозиції робили декілька спроб висловити недовіру членам уряду, але всі вони були невдалими. В квітні 2000 р. пропозицію опозиціонерів висловити недовіру главі уряду М. Дзурінді підтримали частина депутатів ПЛД.

Характер відносин в урядовій коаліції яскраво проявлявся у випадках висловлення недовіри членам уряду. Позиція двох коаліційних партнерів ПЛД та ПГП пов'язується з конфліктними ситуаціями в коаліції, що в результаті вилитося у втрату суспільної підтримки цими партіями під час виборів 2002 р.

Початок 2002 р. характеризується конфліктною ситуацією пов'язаною з висловленням недовіри віце-прем'єру з питань економіки І. Міклошові, яку ініціювали депутати РЗДС. Глава уряду М. Дзурінда оголосив, що з відкликанням віце-прем'єра може виникнути нова урядова коаліція, яка буде нести відповідальність за цей хаос та за подальший розвиток країни. Він порівняв висловлення недовіри І. Міклошові з голосуванням про довіру всьому уряду. Така ультимативна позиція прем'єра пов'язана з непевністю яким чином будуть голосувати ПЛД та ПГП. Перед голосуванням в парламенті М. Дзурінда заявив, що у випадку висловлення недовіри І. Міклошові, він подасть у відставку. Саме позиція прем'єра привела до того, що присутні депутати ПЛД при голосуванні утрималися і недовіра віце-прем'єру не була висловлена.

Опозиційну позицію стосовно інших коаліційних партнерів зайняла ПЛД в питанні прийняття Європейського кодексу соціального забезпечення, заявила про можливість виходу з уряду у випадку його несхвалення. В травні 2002 р. ПЛД оголосила, що не буде брати участь в переговорах коаліційної ради, доки уряд не погодиться з прийняттям згаданого документу. В цьому питанні солідарну позицію зайняла й ПГП, яка в 2002 р. все більше прагнула відмежуватися від дії урядової коаліції.

В оцінці власної діяльності і загального розвитку суспільства, після 1998 р., члени уряду висловлювали переконання, що досягли стабілізації політичного і економічного розвитку країни і посилення її інтеграційних шансів. В серпні 2002 р. глава уряду М. Дзурінда, при оцінці виконання програми уряду сказав, що кабінет, главою якого він є, залишає країну в кращому стані ніж чотири роки тому він її отримав. На думку М. Дзурінди Словаччина досягла прогресу у всіх областях, вийшла на «добру дорогу», що було наслідком реформ. На заключній сесії НР СР, в серпні 2002 р., М. Дзурінда у своєму виступі наголосив, що ніякий словацький парламент не зробив для наближення СР до ЄС і для наповнення інтеграційних бажань стільки, скільки зробило сучасне законодавче зібрання [23, с. 30].

20-21 вересня 2002 р. відбулися чергові парламентські вибори. ЦВК зареєструвала на участь у виборах 26 політичних суб'єктів, у виборах взяло участь 25 суб'єктів (Демократична партія, за декілька днів до виборів, від участі у виборах відмовилася). Передвиборчу ситуацію в країні аналізувала група експертів з ОБСЄ, які визначили, що політична ситуація в СР є менш поляризована ніж в 1998 р., не було побоювань щодо можливих маніпуляцій [21]. Враховуючи безпроблемний передвиборчий період і високу неправдоподібність порушення закону і маніпуляцій, згадана група доручила направити в Словаччину лише шість довготермінових спостерігачів виборчого процесу та ні одного короткотермінового спостерігача на час виборчих днів (таких спостерігачів під час виборів 1998 р. було 206, довготермінових спостерігачів тоді було 25). Присутність короткотермінових спостерігачів ОБСЄ вважала недоцільною. Вибори до НР СР носили вільний і демократичний характер, пройшли в законний термін. У виборах взяло участь 70,07% виборців. Група спостерігачів ОБСЄ зробила висновок, що вибори «відповідали стандартам словацького права і міжнародним вимогам до перебігу демократичних виборів» і «цілком підтвердили посилення демократичного розвитку Словацької республіки» [18]. Результати виборів до НР СР показує табл. 1.

«Результати виборів до НР СР 2002 р.»

Політичний суб'єкт	Кількість набраних голосів	Поділ голосів у %	Кількість депутатських мандатів в НР СР
Рух за демократичну Словаччину	560 691	19,5	36
Словацький демократичний та християнський союз	433 953	15,09	28
Смер (Напряма)	387 100	13,46	25
Партія угорської коаліції	321 069	11,16	20
Християнсько-демократичний рух	237 202	8,25	15
Альянс нового громадянина	230 309	8,01	15
Комуністична партія Словаччини	181 872	6,32	11

Табл. складено за оглядом словацької та української преси за вересень-жовтень 2002 р.

Сім партій – РЗДС, СДХС, Смер, ПУК, ХДР, АНГ та КПС – подолали п’ятивідсотковий бар’єр, необхідний для входження в парламент. Чотири суб’єкти – СДХС, ПУК, ХДР і АНГ – після оголошення результатів виборів уклали коаліційну угоду про співпрацю у виборчому періоді 2002-2006 рр. В жовтні 2002 р. коаліційна угода була підписана і утворився уряд на чолі з прем’єром М. Дзуріндою.

Парламент, в перший рік від початку діяльності НР СР третього скликання, виконував функції передбачені конституцією, без будь-яких обмежень і достатньо ефективно. В порівнянні з попереднім виборчим періодом, в 2003 р. для відносин між політичними суб’єктами представленими в НР СР (коаліція та опозиція) характерний більший рівень співпраці. Це особливо проявилось у без винятковому дотриманні процесуальних правил представниками всіх парламентських партій; у відсутності зусиль урядових партій щодо обмеження чинності парламентської опозиції і в діловому підході представників депутатських фракцій окремих партій при обговоренні деяких важливих питань. В жовтні 2003 р. все ж опозиційні партії використали на свою користь послаблення урядової коаліції, яка прийшла в парламент як формальна більшість, при виборі заступника голови парламенту.

Помітно проявилось зусилля НР СР збільшити значення законодавчих зборів як символу сучасної словацької державності. Згадане зусилля презентував глава НР СР П.Грушовський, на урочистому засіданні парламенту, присвяченому 10-літтю утворення СР. Він виступив з промовою, в якій оцінив події історії Словаччини та сучасний розвиток словацького суспільства [20].

При утворенні чергового складу НР, в жовтні 2002 р., в парламенті діяло 7 депутатських фракцій (фракції РЗДС, СДХС, Смер, ПУК, ХДР, АНГ, КПС), до листопада 2003 р. їх кількість зросла до 8 (додалася Фракція незалежних депутатів).

В 2003 р. НР СР своїми ухвалами закрила вступний процес СР до ЄС та НАТО. В січні 2003 р. парламент на своїй позачерговій сесії голосами всіх 147 присутніх депутатів схвалив проголошення референдуму про вступ СР в ЄС на 16–17 травня 2003. НР утворила комісію з представників всіх депутатських фракцій, на чолі з П.Грушовським. В кінці лютого 2003 р. НР схвалила постанову про підтримку прийняття нової Конституційної угоди з ЄС. Угода охоплювала вимогу закріпити в тексті договору згадку про Бога як джерело основних цінностей об’єднуючих Європу, закріпити виключну компетенцію країн-членів в культурно-етнічних питаннях і закріпити права національних меншин.

В квітні 2003 р. НР схвалила вступ СР до НАТО. За вступ голосувало 124 депутати зі 136 присутніх, проти було 11 депутатів КПС. На початку липня 2003 р. НР СР схвалила й вступ СР до ЄС (після позитивного результату референдуму). За вступну угоду голосувало 129 депутатів зі 140, проти було 10 депутатів КПС. В кінці вересня парламент схвалив рішення, яким зобов’язав уряд на Міжнародній конференції в Римі провести зміни в проекті Конституційної угоди з ЄС (затвердження принципу одна країна – один комісар, затвердження ролі малих держав при голосуванні т.зв. кваліфікованою більшістю).

В травні 2003 р. П.Грушовський оголосив, що парламент в ближчому майбутньому буде займатися питанням зміни конституції, пов’язаної зі вступом СР в ЄС. Йшлося про оформлення неможливості поєднання мандату депутата Європейського парламенту з іншими конституційними формами в СР, право обирати і бути обраним в Європарламент для громадян ЄС з тривалим проживанням в Словаччині і повноваження Конституційного суду СР вирішувати позови, що стосуються виборів до Європарламенту.

В кінці липня 2003 р. НР СР схвалила урядову пропозицію закону про вибори до ЄП. Деякі депутатські ініціативи, пов’язані зі вступом до ЄС та НАТО, не знайшли в парламенті підтримки. Наприклад, в середині січня 2003 р. парламент відкинув пропозицію депутатів КПС про оголошення референдуму про вступ СР до НАТО. В квітні 2003 р. НР СР відкинула пропозицію партії Смер про окрему дискусію про готовність СР до вступу в ЄС. В квітні 2003 р. в парламенті не пройшла пропозиція депутата Я.Фігеля (ХДР), щоб уряд включив до вступної угоди додаток, який би дав можливість Словаччині самостійно вирішувати внутрішні державні питання, що стосуються охорони життя і гідності людського існування від народження до смерті, як і охорони родини та інституту сім’ї.

НР СР в 2003 р. декілька раз займалася питанням пов’язаним з ставленням Словаччини до кризи навколо Іраку. На початку лютого 2003 р. НР СР підтримала відправлення словацьких військових до Перської затоки. Йшлося про одиницю радіаційної, хімічної і біологічної охорони, яка мала допомагати в рамках спільної акції міжнародної коаліції спрямованої на виконання постанови ООН про роззброєння Іраку. Словацькі воєнні мали брати участь в гуманітарних і охоронних операціях. Відправлення словацької воєнної одиниці в кількості 75 солдат підтримали 81 депутат (СДХС, ПУК, АНГ, більшість РЗДС і 2 депутати ХДР). Проти проголосували всі депутати КПС та Смеру, більшість ХДР і менша частина РЗДС. В другій половині червня 2003 р. НР СР погодилася з відправленням в Ірак словацької інженерної одиниці в кількості 85 солдат. Завданням словацьких солдат було розмінування і

ліквідація боєприпасів, зброї. Діяти вони мали в рамках міжнародної дивізії, під головуванням Польщі. За відправку одиниці голосувало 84 депутати з 114 присутніх.

З середини травня 2003 р. депутати НР СР почали працювати як спостерігачі в ЄП, увійшовши в різні фракції.

В НР СР в 2003 р. відбулися зміни, які стосувалися співвідношення сил між урядовою коаліцією СДХС – ПУК – ХДР – АНГ і парламентською опозицією, яке створилося після парламентських виборів 2002 р. (78 коаліційних та 72 опозиційних депутати). Внаслідок виходу 3 депутатів з фракції АНГ, урядова коаліція в другій половині року виявилася у формальній більшості. В одній з опозиційних партій (РЗДС) розпочалися процеси поділу, які збільшили міру фрагментації парламентської опозиції. В лютому 2003 р. в НР СР виникла нова депутатська фракція: Фракція незалежних депутатів. Створили її 11 депутатів, які вийшли з РЗДС і утворили новий політичний суб'єкт – Громадянський союз (ГС). За утворення Фракції незалежних депутатів голосувало 107 депутатів зі 138 присутніх, проти 30 депутатів (РЗДС, КПС). Після виникнення Фракції незалежних депутатів відбулися зміни у складі парламентських комітетів і закордонних делегацій НР СР з метою дотримання відповідного представництва всіх депутатських фракцій в органах НР СР.

В 2003 р. НР СР обговорювала пропозиції висловлення недовіри двом членам уряду. В червні депутати Смер, КПС та ГС скликали позачергову сесію парламенту і вимагали висловлення недовіри П.Цакуму, віце-прем'єру з питань європейської інтеграції, національних меншин та прав людини. Його звинуватили у відсутності ясного уявлення про власну діяльність в рамках координації процесу вступу СР в ЄС; у сфері прав людини і громадських свобод «не дійшло до жодного значного прогресу і Словаччина критикується міжнародними організаціями за невирішення ромської проблеми». Інший член уряду, міністр фінансів І.Міклош був відповідальний за «погано розроблений державний бюджет на 2003 р. і декілька мільярдну втрату в дохідній частині бюджету, внаслідок чого уряд змушений був підняти споживчі ціни». Намір опозиції, про висловлення недовіри Цакуму та Міклошеві, не отримав в парламенті достатньої підтримки [10].

Аналізуючи діяльність НР СР у 1998–2004 рр., можна зробити висновок, що політичні сили, які пройшли у парламент після виборів 1998 р. доклали всі зусилля для того, щоб СР остаточно не випала зі загальноєвропейської інтеграції. Стосунки між коаліційними та опозиційними силами в парламенті у даний виборчий період не носили характеру тісної співпраці, але це не мало прямих негативних наслідків для євроатлантичного курсу Словаччини. Коаліційні сили не намагалися обмежити контрольні функції опозиції, її представникам було запропоновано належні місця в комітетах та інших органах влади. Характер відносин між складовими компонентами парламенту змінився в кращу сторону після виборів 2002 р. і це свідчило про більший консенсус суспільства та політичних сил у вирішенні нагальних завдань, які постали в процесі вступу СР до ЄС та НАТО.

Список використаних джерел

1. Ваш С. Владимир Мечиар: «Ухожу от вас с Господом Богом...» / С. Ваш // Зеркало недели. – 1998. – 3–9 октября. – С. 5.
2. Горжени З. Новая метла чисто метет: Словацкий премьер М.Дзюринда / З. Горжени // Слово. – 1998. – 25–29 декабря. – С. 3.
3. Куранов А. Словаки изменили Конституцию / А. Куранов // Независимая газета. – 2001. – 21 марта. – С. 4.
4. Bútorá M. Slovenské voľby 1998. Kto? Prečo? Ako? / M. Bútorá, G. Mesežnikov, Z. Bútorová. – Bratislava: IVO, 1999. – S. 81.
5. Bútorá M. Slovesko v šedej zone? Rozširovanie NATO, zlyhanie a perspektivy Slovenska / M. Bútorá, F. Šebej. – Bratislava: IVO, 1998.
6. Figel' J. Slovensko na ceste do Európskej únie. Kapitoly a súvislosti / J. Figel', M. Adamiš. – Bratislava: Úrad vlády SR, SFPA, CEP, 2003.
7. Gyárfášová O. Dôvody, pre ktoré jedni hovoria NATO áno a druhí NATO nie / O. Gyárfášová // Sme. – 2001. – 22 mája.
8. Kmec V. Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a Európskej únie / V. Kmec. – Bratislava: IVO, 2002.
9. Kmec V. Obranná politika SR v procese integrácie do NATO // Kmec V., Korba M., Ondrejcsak R. NATO a bezpečnosť SR / V. Kmec. – Bratislava: Centrum bezpečnostných štúdií, 2002.
10. Koalícia. Podľa Mikloška dnes už ide iba o to, aby padla vláda. SITA, 10.7.2003.
11. Konzervatívne o NATO // Domino fórum. – 2001. – č. 23.
12. Krivý V. Politické orientácie na Slovensku – skupinové profily / V. Krivý. – Bratislava: IVO, 2000.

13. Leška V. Dostihne Slovensko svoje susedy na ceste do Európskej únie? / V. Leška // Mezinárodní vztahy. – 2000. – č. 2. – S. 47–61.
14. Masko Ľ. 2001 – rok konkrétnych výsledkov na ceste Slovenska do NATO / Ľ. Masko // Ročenka zahraničnej politiky SR 2001. – Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2002. – S. 131–136.
15. Národný program prípravy SR na členstvo v NATO (NR PRENAME). – Bratislava: Vláda SR, 1999.
16. Návrh pozície SR k hlavným otázkam prerokovávaným Konventom o budúcnosti Európy. – Bratislava: Vláda SR, 2003. // Электронний ресурс. Режим доступу: <http://www.government.gov.sk>
17. Parlamentné voľby 2002. Zahraničná politika SR vo volebných programoch politických strán. Analýza. – Bratislava: RC SFPA, 2002.
18. Pozorovateľská misia pre parlamentné voľby v Slovenskej republike. Vyhlásenie predbežných zistení a záverov. EOM OBSE/ODIHR, Bratislava, 2002.
19. Pravidelná správa o pripravenosti Slovenskej republiky k vstupu do EÚ za rok 1999. – Bratislava: MZV SR, 2000. – 13. októbra.
20. Prejav P. Hrušovského na slávnostnej schôdzi NR SR k 10. výročiu vzniku SR. TASR, 2.1.2003
21. Slovak Republic. Parliamentary Elections. 20-21. 9. 2002. OSCE/ODIHR Assessment Mission Report. Warsaw, 1 July 2002.
22. Slovensko 2001. Súhrn správa o stave spoločností / Ed. Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2001. – 899 s.
23. Slovensko 2002. Súhrn správa o stave spoločností / Ed. Kollár M., Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2002. – 500 s.
24. Szomolányi S. Kľukatá cesta Slovenska k demokracii / S. Szomolányi. – Bratislava: Stimul, 2000.
25. Šebesta Š. Euróatlantické partnerstvo / Š. Šebesta. – Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Politologický kabinet SAV, 2001.
26. Zatlakaj P. Príprava SR na členstvo v NATO – postup na ceste integrácie / P. Zatlakaj // Ročenka zahraničnej politiky SR 2000. – Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2001. – S. 131–144.

References

1. Vach S. Vladymyr Mechyar: Uchozhu ot vas s Hospodom Bohom / S. Vach // Zerkalo nedely. – 1998. – 3–9 októbra. – S. 5.
2. Horzcheny Z. Novaja metla chysto metet: Slovackyj premjer M. Dzurinda / Z. Horzcheny // Slovo. – 1998. – 25–29. dekabrya. – S. 3.
3. Kuranov A. Slovaky izmenili Konstytuciju / A. Kuranov // Nezavisimaja hazeta. – 2001. – 21. marta. – S. 4.
4. Bútorá M. Slovenské voľby 1998. Kto? Prečo? Ako? / M. Bútorá, G. Mesežnikov, Z. Bútorová. – Bratislava: IVO, 1999. – S. 81.
5. Bútorá M. Slovesko v šedej zone? Rozširovanie NATO, zlyhanie a perspektivy Slovenska / M. Bútorá, F. Šebej. – Bratislava: IVO, 1998.
6. Figeľ J. Slovensko na ceste do Európskej únie. Kapitoly a súvislosti / J. Figeľ, M. Adamiš. – Bratislava: Úrad vlády SR, SFPA, CEP, 2003.
7. Gyárfášová O. Dôvody, pre ktoré jedni hovoria NATO áno a druhí NATO nie / O. Gyárfášová // Sme. – 2001. – 22. mája.
8. Kmec V. Bezpečnosť Slovenskej republiky a integrácia do NATO a Európskej únie / V. Kmec. – Bratislava: IVO, 2002.
9. Kmec V. Obranná politika SR v procese integrácie do NATO // Kmec V., Korba M., Ondrejsak R. NATO a bezpečnosť SR / V. Kmec. – Bratislava: Centrum bezpečnostných štúdií, 2002.
10. Koalícia. Podľa Mikloška dnes už ide iba o to, aby padla vláda. SITA, 10.7.2003.
11. Konzervatívne o NATO // Domino fórum. – 2001. – č. 23.
12. Krivý V. Politické orientácie na Slovensku – skupinové profily / V. Krivý. – Bratislava: IVO, 2000.
13. Leška V. Dostihne Slovensko svoje susedy na ceste do Európskej únie? / V. Leška // Mezinárodní vztahy. – 2000. – č. 2. – S. 47–61.
14. Masko Ľ. 2001 – rok konkrétnych výsledkov na ceste Slovenska do NATO / Ľ. Masko // Ročenka zahraničnej politiky SR 2001. – Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2002. – S. 131–136.
15. Národný program prípravy SR na členstvo v NATO (NR PRENAME). – Bratislava: Vláda SR, 1999.
16. Návrh pozície SR k hlavným otázkam prerokovávaným Konventom o budúcnosti Európy. – Bratislava: Vláda SR, 2003. // Электронний ресурс. Режим доступу: <http://www.government.gov.sk>
17. Parlamentné voľby 2002. Zahraničná politika SR vo volebných programoch politických strán. Analýza. – Bratislava: RC SFPA, 2002.
18. Pozorovateľská misia pre parlamentné voľby v Slovenskej republike. Vyhlásenie predbežných zistení a záverov. EOM OBSE/ODIHR, Bratislava, 2002.

19. Pravidelná správa o pripravenosti Slovenskej republiky k vstupu do EÚ za rok 1999. – Bratislava: MZV SR, 2000. – 13 októbra.
20. Prejav P. Hrušovského na slávnostnej schôdzi NR SR k 10. výročiu vzniku SR. TASR, 2.1.2003
21. Slovak Republik. Parliamentary Elections. 20-21. 9. 2002. OSCE/ODIHR Assessment Mission Report. Warsaw, 1 July 2002.
22. Slovensko 2001. Súhrn správa o stave spoločností / Ed. Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2001. – 899 s.
23. Slovensko 2002. Súhrn správa o stave spoločností / Ed. Kollár M., Mesežnikov G. – Bratislava: IVO, 2002. – 500 s.
24. Szomolányi S. Kľukatá cesta Slovenska k demokracii / S. Szomolányi. – Bratislava: Stimul, 2000.
25. Šebesta Š. Euróatlantické partnerstvo / Š. Šebesta. – Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Politologický kabinet SAV, 2001.
26. Zatlkaj P. Príprava SR na členstvo v NATO – postup na ceste integrácie / P. Zatlkaj // Ročenka zahraničnej politiky SR 2000. – Bratislava: Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2001. – S.131-144.

УДК 338.48-6:39(476-854)+338.48-6:39(477-854)

Ірина Олюніна

РОЗВИТОК ЕТНОГРАФІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПРИКОРДОННИХ РАЙОНАХ БІЛОРУСІ І УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовано потенціал сучасного розвитку етнографічного туризму в прикордонних регіонах України та Білорусі з метою сталого розвитку. Особливо відзначена роль крафт-туризму в збереженні і популяризації загальної етнокультурної спадщини.

Ключові слова: *стійкий розвиток, етнографічний туризм, Білорусь, Україна, транскордонний регіон, крафт-туризм.*

The article analyzes the potential of the modern development of ethnographic tourism in the border regions of Belarus and Ukraine for sustainable development. The role of craft tourism in the preservation and popularization of the general ethnocultural heritage especially noted.

Keywords: *sustainable development, ethnographic tourism, Belarus, Ukraine, cross-border region, craft tourism.*

На современном этапе развитие практически любой сферы экономики невозможно в отрыве от общемировых тенденций. Сегодня цели и задачи в области устойчивого развития носят комплексный и неделимый характер, являются глобальными по своему характеру и универсально применимыми и при этом обеспечивают учет различий в национальных реалиях, возможностях и уровнях развития и уважение национальных стратегий и приоритетов. Задачи сформулированы в форме пожеланий глобального характера, при этом каждое правительство устанавливает свои собственные национальные задачи, руководствуясь глобальными пожеланиями, но принимая во внимание национальные условия [4, с. 25]. Правительства Беларуси и Украины сегодня решают, как обеспечить учет этих глобальных задач в форме пожеланий в процессах национального планирования, мерах и стратегиях.

Практически все цели устойчивого развития взаимосвязаны и влияют на реализацию других целей. Очевидно, что развитие регионального туризма способствует осуществлению Цели 2 (Ликвидация голода, обеспечение продовольственной безопасности и улучшение питания и содействие устойчивому развитию сельского хозяйства), Цели 8 (Содействие поступательному, всеохватному и устойчивому экономическому росту, полной и производительной занятости и достойной работе для всех), Цели 9 (Создание стойкой инфраструктуры, содействие всеохватной и устойчивой индустриализации и инновациям), Цели 17 (Укрепление средств осуществления и активизация работы в рамках Глобального партнерства в интересах устойчивого развития) и др.

Трансграничные регионы (ТГР) – например, белорусско-польско-украинское пограничье – имеют сходные условия развития, общее историческое прошлое и наследие. Обязательным условием для ТГР является наличие государственной границы. Следовательно, для успешного развития трансграничных проектов необходимым условием является устранение визовых формальностей. Таким образом, именно туристическая деятельность становится основой развития ТГР. Поскольку приоритетной задачей является сохранение и популяризация природного и культурного наследия, преобладающими видами туризма будут экологический, культурный и образовательный.

Реализация подобных проектов может быть гораздо более эффективной в формате различных объединений (в Украине это Закарпатская кластерная инициатива, в Беларуси – еврорегионы «Буг» и

З М І С Т

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Федоришин Микола

ПІВНІЧНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО КНЯЗІВСТВА
У СЕРЕДИНІ XII СТОЛІТТЯ 3

Паславська Наталія

КЕРІВНИЦТВО КРАВЕЦЬКОЇ КОРПОРАЦІЇ ЛЬВОВА В XVI-XVIII СТ.:
ЦЕХМІСТРИ, СТОЛОВІ ТА СТАРШІ МАЙСТРИ 8

Смерека Богдан

ВОЛОЦА – ЛУЦА – КОРИТКІВ: ДО ІСТОРІЇ ДВОХ НЕВДАЛИХ ЛОКАЦІЙ
ОДНОГО МІСТЕЧКА В ПЕРЕМИШЛЬСЬКІЙ ЗЕМЛІ В XVII СТ. 12

Гурбик Андрій

КОЗАЦЬКА ЗВИЧАЄВО-ПРАВОВА КУЛЬТУРА У КОНТЕКСТІ
РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНО- КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН 21

Шеретюк Руслана, Стоколос Надія

МІСІОНЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ РИМО-КАТОЛИЦЬКИХ ЧЕРНЕЧИХ ОРДЕНІВ
НА ТЕРЕНАХ ВОЛИНИ (XVII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.):
СУТНІСТЬ, СПРЯМОВАНІСТЬ, НАСЛІДКИ 27

Візітів Юлія, Рогожина Катерина

ВИБРАНІ ОСОБИСТОСТІ: УКРАЇНСЬКІ КАРТВЕЛІ ДОБИ РОМАНТИЗМУ
(XVIII–XIX СТОЛІТТЯ) 33

Мартинчук Світлана

КУСТАРНЕ ВИРОБНИЦТВО ВОЛИНИ КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ. 39

Самчук Тарас

МУЗИЧНІ ЗАЦІКАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ
СВ. ВОЛОДИМИРА (1834–1863) 47

Проців Олег

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ РОЗВЕДЕННЯ РАКІВ У ГАЛИЧИНІ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ 52

Левчук Ірина

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОСВІТНИЦЬКО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ
XIX – ПОЧАТКУ XX СТ. 57

Прищепя Олена

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ В ПРИШВИДШЕННІ ТЕМПІВ КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ
ПОВІТОВИХ МІСТ ТА МІСТЕЧОК ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ
(КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.) 62

Галуха Любов РОЗВИТОК ЧОРНОСОТЕННОГО РУХУ НА ВОЛИНІ 1905–1914 рр.: РЕСУРСНИЙ АСПЕКТ	69
Давидюк Руслана, Микитюк Тетяна «ПОВОРОТНИЦТВО» ДО РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ: РОЛЬ БІЛЬШОВИЦЬКОГО ФАКТОРА	74
Бородинська Ліна ВНЕСОК ВОЛОДИМИРА МАРЦИНКОВСЬКОГО У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ СПІЛЬНОТ	82
Павлова Олександра «КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ» КИЇВСЬКИЙ УКРІПЛЕНИЙ РАЙОН. ЛІНІЇ УКРІПЛЕНЬ КИЄВА, СТВОРЕНИХ 1929–1941 РОКАХ	88
Карпуніна Тетяна, Одарчук Тетяна УКРАЇНА В ПЛАНАХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ НАПЕРЕДОДНІ ТА НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	91
Малежик Дмитро ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ ІЗ РОЗВ'ЯЗАННЯ МОВНОЇ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНСЬКІЙ РСР У 1960-х рр.	101
Грубінко Андрій ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	105
Ліннік Юрій МОДЕЛЬ СПІВІСНУВАННЯ АВТОКЕФАЛЬНИХ ЦЕРКОВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД)	110
Томчук Любов ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЖІНКИ В КУЛЬТУРІ	113
РОЗДІЛ 2.	
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ	
Озимчук Олег СТРАТЕГІЯ ПЛАНУВАННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ВТОРГНЕННЯ У ФРАНЦІЮ (1346-1347) АНГЛІЙСЬКОГО КОРОЛЯ ЕДУАРДА III	117
Константинов Валентин СИТУАЦІЯ МОЛДАВСЬКОГО КНЯЖЕСТВА В КОНЦЕ 1615 НАЧАЛЕ 1616 ГОДА	123
Ціватий Вячеслав ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИЙ ФІНАЛ ТРИДЦЯТИЛІТНЬОЇ ВІЙНИ (1618–1648): ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ	127

Кукса Александр БЕЛАРУСЬ В ПЕРИОД ПРАВЛЕНИЯ П. СКОРОПАДСКОГО	135
Щавлінський Микола БІЛОРУСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА І РОЗВИТОК БІЛОРУСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В 1918 РОЦІ	138
Хахула Любомир 1918 РІК В УКРАЇНІ З ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛЬСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ (1989–2015)	143
Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна КОРАН ТА ЕТИЧНІ ПРИПИСИ ІСЛАМУ	148
Срібняк Ігор ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ВІЙСЬКОВИХ ІНВАЛІДІВ УНР У ПОЛЬЩІ: ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕБІГ КОНФЛІКТУ МІЖ ЦЕНТРАЛЬНИМ ПРАВЛІННЯМ ТА ТАБОРОВИМИ ФІЛІЯМИ (1923 р.)	152
Науменко Олена РЕПАТРІАЦІЯ ГРОМАДЯН СРСР З ТАБОРІВ DPs: НАПРАЦЮВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД (1944–1946 рр)	157
Опанасюк Тетяна РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОГО ОПОЗИЦІЙНОГО РУХУ В РОСІЇ (КІНЕЦЬ 1989 – ПОЧАТОК 1991 рр.)	162
Панченко Андрій ПАРТІЇ, «ВИСІВ У ПОВІТРІ» НА ПОРОЗІ ОДНОПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ БССР	167
Мартинчук Інна РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО КУРСУ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)	171
Олюнина Ирина РАЗВИТИЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В ПРИГРАНИЧНЫХ РАЙОНАХ БЕЛАРУСИ И УКРАИНЫ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	179
Сєвєрова Ольга, Биков Александр ВИТОКИ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ІСТОРИЧНОГО МІФУ	182
Санжаревський Олег ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ В КІНЦІ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ	186
РОЗДІЛ 3.	
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Прищєна Богдан ПЛАНУВАННЯ ТА ЗАБУДОВА МІСТА РІВНОГО У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІ – НА ПОЧАТКУ ХVІІ СТ.	191

<i>Антипчук Надія</i> МАЛОДОСЛІДЖЕНИЙ КРАЙ В ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ ВОЛИНИ	204
<i>Михальчук Роман</i> ПРОДАЖ МАЙНА ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ В КОСТОПІЛЬСЬКИЙ МІСЬКІЙ УПРАВІ	209
<i>Алексійчук Лариса</i> САНІТАРНИЙ ПУНКТ / ШПИТАЛЬ ВОЄННОЇ ОКРУГИ «ЗАГРАВА» У СЕЛІ ТИННЕ НА САРНЕНЩИНІ	214
<i>Данильчук Віталіна</i> ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У МІСТІ РІВНЕ В ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	219
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ	
<i>Блануца Андрій</i> ПЕРЕЯСЛАВСЬКА ЗЕМЛЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVI: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	226
РОЗДІЛ 5. РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ	
<i>Шеретюк Валерій</i> ПОГЛЯД УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ НА ФЕНОМЕН «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» 1968 р. (Рец.: Криза комуністичної системи в Чехословаччині: «Празька весна» 1968 р. та утвердження режиму «нормалізації»: монографія / Р. М. Постоловський, І. О. Десятничук, А. В. Слесаренко, І. В. Філіпчук; за ред. Р. М. Постоловського. – Рівне: Видавець О.Зень, 2018. – 240 с.: іл.)	234

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 30

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 30.11.2018 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Замовлення № 226/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. – Вип. 30. – Рівне, 2018. – 241 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018